

iz te pokrajine, o mladem človeku, ki poje ščurka v raziskovalne namene, pa tudi zato, da bi pomagal očetu, pa zato, da bi bil kot maturant kasneje sprejet v službo. O mladem človeku, ki ga reši njegove duševne stiske prostodušna in dobrosrčna teta, z ljubeznijo, kakršne nimajo na spisku ne psihoanalitiki ne moralisti, temveč je zapisana v nevidni knjigi življenja, ki nam jo je razprl mladi beograjski filmar.

Moj dvanajstletni sin se ni zgražal nad nobenim prizorom, pač pa je opazil, kje je bilo gole ljubimce nujno pokazati in kje je bilo to manj nujno ali celo odveč. Bogami, jaz mu nisem posvetil tako dobre filmske vzgoje. In potrpežljivo je prenašal mojo poklicno radovednost, ko sem hotel videti čim več novih filmov svojih kolegov. Redkokdaj mi je na rami zaspal.

Neki zagrebški novinar je obiskal slavnega bitlesa Jacka Lennona in le-ta je vztrajal pri tem, da ga je novinar fotografiral z ženo Japonko Ono pred ameriško zastavo, ki so bile vanjo vtisnjene namesto belih zvezdic mrtvaške glave, na prostih treh četrтинah polja pa so stali naslednji napisi: »ZDA so prekosile vse rekorde genocida. Kublaj kan je pobil 10 % prebivalcev Bližnjega vzhoda. V španskih pokolih je umrlo 10 % ameriških Indijancev. Josip Stalin je dal pogubiti 5 % Rusov. Nacisti so ubili 5 % okupiranih Evropejcev in 75 % evropskih Judov, ZDA so pobile 6,5 % prebivalcev Južnega Vietnama in 75 % ameriških Indijancev. Po računih in podatkih napisano za PO BOX 180 NEW YORK N. V. 10013.«

V ušesih so mi ostali naslednji kratki verzi iz pesmic, ki jih večkrat pojejo naši mladi pevci na ploščah: »Dragi naši starši, ponosni smo na vas! A pogledajte sami, nastopil je naš čas... In vendar: naj nam ne zamerijo, če mačka v žaklju mi ne sprejmemo.«

France Kosmač

ŠTATENBERŠKEMU SREČANJU NA ROB

Moj namen ni pisati o srečanju pitaljev na Štatenbergu, pač pa opozoriti na tipičen pojav, ki je tudi na tem srečanju prišel do veljave.

Sleherno družbo, razen seveda totalitarne, si ne morem predstavljati drugače kot celoto različnih gledišč in aspektov na posamezne pojave, probleme in dejstva. V taki družbi noben od teh aspektov ni ekspliciran na način ali pa z metodo, ki bi izključevala vse druge aspekte z edino utemeljivostjo, da je že njegov obstoj in eksistenca sama na sebi porok o lastni popolni zadoštnosti in pravilnosti. Temu pravimo apriorizem, ekskluzivizem mnenja in stališča, če pa dodamo temu še politično moč, je to totalitarizem. V politiki je za to navadno v rabi zelo poslul pojem in vsebina totalitarizma, fašizem.

Za kaj to pripovedujem? Zaradi tega, ker se v naši književnosti kar naprej uveljavlja to načelo. Tega načela pa ne uveljavlja ne oblast ne politika, ampak književniki sami. Dobro bi se bilo spomniti let, ko je politika uveljavljala tako imenovano partijnost v literaturi, vendar bi se bilo dobro spomniti tudi na dve dejstvi: Politika je to delala z nekim obćedruženim ciljem, neprivatniško, in v trdnem prepričanju, da bo to imelo v zavesti prevzgoje ljudi in pri revolucionarni preobrazbi družbe samo dobre in zaželene učinke, drugo dejstvo pa je, da politika pri tem nikoli ni bila tako do kraja dosledna in totalna, kot so to zdaj književniki sami.

Na tem književniškem srečanju so književniki najprej obsodili vsako literaturo, ki ni neposredno družbeno angažirana. To svojo morilno nasilje so utemeljevali s tem, da so družbene razmere take, da je sleherni književnik, ki se neposredno pri svojem delu ne ukvarja s tem ali onim družbenim prob-

lemom (nacionalni, socialni itd.), na stranskem tiru, in ne samo to, da opravlja *nekoristen posel*. Če pa to izvajamo naprej (kar tokrat ni bilo izrečeno), dobiva za ta nekoristen posel materialna sredstva, torej je v resnici parazit in škodljivec.

Tega smo že tako navajeni, da na to sploh ne reagiramo več, kar je seveda popolnoma napak. Posebnost tega srečanja se mi zdi v tem, da je ta totalirizem tak, da onemogoča tudi znotraj te, tako imenovane angažirane literature natanko isto nasilje posameznega koncepta nad drugim, kot ga izvaja prej omenjena angažirana književnost v celoti nad neangažirano.

Že po prvem dnevu tega srečanja sem dobil občutek, da sedimo tukaj sami izkoriščevalci, ki drug drugemu očitamo moralno izprijenost. Tisti, ki se zavzemajo za literaturo, v kateri bi naj iz vsakega stavka štrlela narodna zavednost, očitajo drugim, ki tako ne pišejo, najmanj otopelost za eksistenco slovenskega naroda, iz česa seveda sledi, da je tak človek oziroma književnik moralno oporečen. Drugi se zavzemajo na primer za književnost, ki nikakor ne sme kvariti naše mladine, kot na primer Pavle Zidar, čigar ženski liki so spet moralno dvomljivi in tako zgublja naša mladina zaupanje v slovensko ženo, mater itn. Nekdanje obsodbe, s katerimi so odklonili literaturo omenjenega književnika, so znane. Posledice tudi. Njegovo Marijo Magdaleno so prenehali izdajati v Lj. dnevniku, prav tako mu je pred leti Cankarjeva Založba — kljub sklenjeni pogodbi — odrekla natis njegovega romana.

Drugi že spet zahtevajo, da je treba pisati domačo ljudsko literaturo, kajti samo tisto je književnost, kar berejo ljudje in narod (iz te zahteve smo že prej izvedli konsekvence o književniškem parazitizmu in moralni izprijenosti). Nekdo je spet ves razburjen za trjeval, da je vsa književnost, ki ni an-

gažirana po teh omenjenih vidikih, lar-purlatizem, predelan uvoz iz zahodnih dežel, in seveda zaradi tega škodljiva, ker ne raste iz naših tal in našega naroda in z svojo bohotnostjo duši tisto, kar bi utegnilo zrasti res koristnega in domačega. Itd, itd.

Skratka, književniki smo sami prepovedali vse, kajti po analogiji bi moral jaz, ki mi ni do tega, da bi pisal kakršnokoli književnost, ki bi bila angažirana, takoj zanikati »koristnost« vse te literature, ki so jo oni zahtevali. Tega nisem storil, ker menim, da naj vsak piše tako, kot se njemu zdi, ali kakor »mu je bog grlo ustvaril«. Kar naprej se sklicujemo na Prešerna, toda ravno Prešeren je tisti, ki je dopuščal vse smeri in vsa hotenja v literaturi in že iz tega citata je razvidno, da v literaturi ni videl nobenih »odklonov«.

Skratka, to srečanje omenjam zaradi tega, ker je prav tukaj prišla do veljave bolezen, ki davi slovensko književnost že od pamtiveka. Obnašamo se tako, kot bi se vedli ljudje v tovarni pohoštva, ki delajo posamezne dele: eni zavijače, drugi kljuke, tretji predale, četrti noge itd. Tisti, ki delajo zavijače, bi pod prisilo moralnih norm, češ da so edino zavijači koristni, zahtevali, da morajo zavijače delati vsi. Vse drugo bi vsem drugim prepovedali izdelovati! Tako slep in kratkoviden ni noben delavec v tovarni pohoštva, pač pa smo tako slepi in kratkovidni mi, književniki. Najbolj preprost in neuk delavec v taki tovarni lahko ugotovi neobhodnost tega, da delajo ljudje tudi kaj drugega, ne ravno tisto, kar izdeluje on, toda književniki si do te najnižje stopnje zdravega razuma pri nas še do danes niso mogli dokopati. Hvala bogu, da večina od njih nima nobene oblasti, tam pa, kjer jo imajo, pa tečejo stvari tako samo po teh izključno zanikovalskih, asocijalnih nihilističnih načelih.